

Зустрічі з Христом посеред війни

«Зустрічі з Христом посеред війни» – це спроба осмислити присутність Христа й діалог із Ним під час наступу російських військ на Київщину в лютому-березні 2022 року та деякий час потому. Це про зустріч з Христом як із Тим, Хто знає, що таке шлях страждання та шлях надії в цьому світі.

Цей есей складається з 8 реальних історій з життя автора, які допомагають побачити, що Христос поруч з нами в найважчі часи, що Він тут і зараз розділяє наші страждання.

*«І, взявши рушника,
підперезався...»*

«І, взявши рушника, підперезався...»

– Тату, а якщо ми не встигнемо в сховище, то помremo?

Неможливо бути по-справжньому готовим до війни, навіть якщо у твоїй країні вона триває вже 8 років. Так, багато з нас як могли готувалися до повномасштабного вторгнення російських військ в Україну та радили щось одне одному. Якщо ж ви були служителем, який намагався підготувати людей до потенційної небезпеки, вам ще в лютому довелося, по-перше, відганяти відчуття, що ви наводите паніку серед суспільства, по-друге, правильно реагувати на закиди з боку інших віруючих про недовіру до Бога.

Але звичайна людина не може бути морально готовою до реальних воєнних подій, зрештою, як і підготовлена. Чи бодай знати, як насправді поводитиметься, що відчуватиме та як реагуватиме на різні моменти в ситуації війни, якщо до цього не знаходилась посеред військових дій. Навіть відчуття тих, хто проходив війну в Україні, будуть різними залежно від їхньої ситуації – я бачу це, зустрічаючи одних своїх друзів, які разом з дітьми змогли поїхати з Маріуполя тільки після 18 березня, та намагаючись підтримати інших друзів, діти, чоловіки або жінки яких сьогодні служать в ЗСУ.

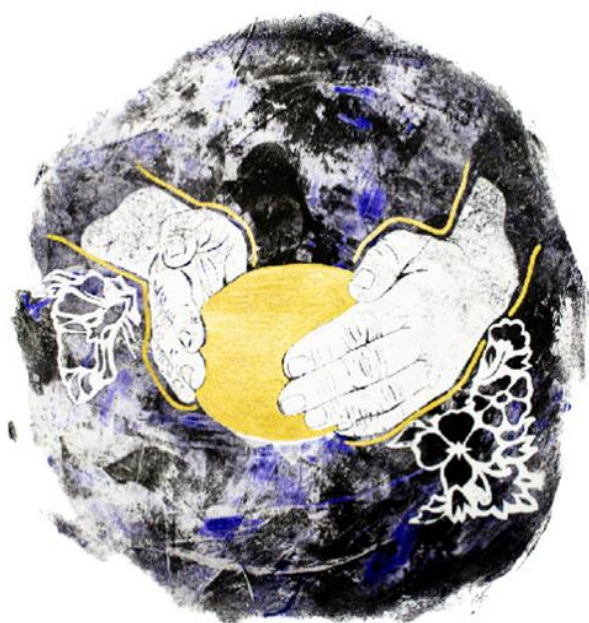
Перші дні повномасштабного вторгнення стали особливо важкими насамперед через дезорієнтацію: усе нагадувало кроки наосліп, що супроводжувалися порадами та невдалими або вдалим діями, довірою армії, різноманітною допомогою, молитвами надії та молитвами відчаю, постійними перевірками новин... Коли наші друзі-іноземці питали, про що молитись, ми просили молитися за процеси прийняття рішень, адже раніше тобі ніколи не доводилося приймати за день стільки життєносних рішень та ще й у подібних подіях.

Батьківство в ті дні було по-особливому важким, тому що ти як ніколи відчуваєш свою безпорадність у захисті дитини. Час особливих молитов й особливих обіймів. 24 лютого моїм дітям було чотири с половиною роки та півтора: старший розумів набагато більше ніж могло здатись на перший погляд, а молодша не могла зрозуміти до кінця, куди й навіщо ми біжимо та чому нам так необхідно сидіти в цьому підвалі. Життя в сховищі з маленькими дітьми – це окрема частина українського батьківства. Тобі потрібно максимально підтримати їх, тримати себе в руках, приймати вкрай важкі рішення стосовно майбутнього твоєї родини та продовжувати служіння. Водночас ти ще розумієш, що маєш нормальні умови, адже прямо зараз хтось сидить у сирості та воді, в окупації або в підвалі лікарні, бо твоя дитина потребує термінового медичного втручання.

І тут я почув: «Давайте я пограю з Максом в іншій частині підвалу, щоб ви могли поговорити з дружиною та покласти Настю», – запропонувала одна зі студенток. Зараз я розумію, наскільки ми навіть іноді не надаємо значення, як ця та подібні дії у сховищах сповнюють надією.

Я досі згадую цю ситуацію, і вона наче відправляє мене в атмосферу задушливої кімнати, де зібралась невеличка купка євреїв. Коли Ісус брав воду, щоб мити ноги учнів та служити їм, чи розуміли вони, Хто насправді перед ними в той момент? Сидячи в різних підвалах з різними людьми, ми зустрічались з Тобою, Христосе, через дії тих, хто в цей момент намагався бути Тобою й «мити ноги»: допомагав з дітьми, готував їжу, піклувався про тепло для інших та багато чого іншого, не роблячи з цього особливої події.

«Встав з вечері, зняв одяг і, взявши рушника, підперезався. Потім налив води до вмивальниці й почав мити ноги учням й обтирати рушником, яким був підперезаний» (Ів. 13:4-5, Сучасний переклад).

«Чи може бути щось доброго з Назарета?»»

«Чи може бути щось доброго з Назарета?»»

– Ну як там ТрО?

– Не взяли, сказали, що в них вже достатньо людей. Ще в одному військкоматі те саме.

– Ну що ж, брате, схоже, твій шлях зараз, як і наш, – допомагати людям усіма можливими способами. Хоча звичайними волонтерами нас назвати трохи складно.

Після того, як з міста вивезли мою родину й студентів семінарії, я приєднався до служіння однієї з церков Києва, яка, подібно до багатьох інших церков, стала місцем надії, прихистку та служіння людям. Там я зустрівся з «бабуною». Мені зручно так її називати. Жіночка за 70 років, від якої тепло й приємно пахло пиріжками, коли ми могли обійняти одне одного після спільної вечірньої молитви. Одна зі складнощів церкви пов'язана якраз із жіночками такого віку: їх дуже часто перестають сприймати як служителів церкви. Молодь і служителі середнього віку зазвичай думають, що ці бабусі можуть займатися тільки молитовним служінням, розповідати вірші та вести служіння «Золотого віку», яке, зі свого боку, не повинно перетинатися з іншими служіннями церкви. У сучасну інформаційну епоху бабуні втратили свою значущість як вчителі для молодих, тому вимушені молитися за молодь як майбутнє церкви, майже завжди забуваючи, що самі вони – її сьогодення.

Бабуня відповідала за служіння кухні й мала дивовижну команду жінок та чоловіків. Тоді церква була прихистком для різних людей: хтось жив тут на постійній основі, хтось отримав тимчасовий прихисток, коли їхав з Ірпеня й Бучі, а хтось приходив, щоб перечекати небезпеку. Цей постійний потік людей у будь-який момент міг збільшитися вдвічі або втричі – і всіх потрібно було зустріти, прийняти та нагодувати (а ще пиріжки для військових і ТрО, щоб хлопці й дівчата мали більше сил і щоб тепло домашньої страви зігрівало душу). Їжа під час війни в зонах активних бойових дій – це не просто їжа. Це – Божий дотик, особлива надія та опіка над тобою, які нічим іншим не передаси, а гаряча їжа лиш подвоює всі ці відчуття. Їжа разом – це простір для такого необхідного спілкування.

У лютому та березні 2022 року я бачив, як багато молодих і талановитих служителів виїжджали з Києва, а бабуня залишилась і своєю посвятою ламала стереотипи й упередженість щодо церковного розуміння плідного служителя. Ця зустріч з бабуною допомогла нам тоді зустрітись з ще одним Служителем, Який переживав стигму до Себе.

«Пилип знаходить Натанаяла та й каже йому: “Ми знайшли Того, про Кого писали Мойсей у Законі й пророки, – Ісуса з Назарета, сина Йосипа!” А Натанаял сказав йому: “Чи може бути щось доброго з Назарета?” Каже йому Пилип: “Іди – і подивися”» (Ів. 1:45-46, Сучасний переклад)

*«... те, що зробили одному
з Моїх найменших
братів, ви зробили Мені»*

«... те, що зробили одному з Моїх найменших братів,
ви зробили Мені».

– Господь зберіг твою родину й зараз допомагає їм у дорозі, слава Богу!

– У мене закатували й жорстоко вбили доброго знайомого та його тестя. Навіть не уявляю, через яке страждання їм довелося пройти перед смертю. Він був дияконом церкви, залишилась молода дружина та маленька донька...

Деякі речі ми не можемо зрозуміти, аж поки не зустрінемося в есхатологічному місті Божого Царства – тоді ми, можливо, зможемо запитати про них. Сучасність – це коли потрібно жити поміж щоденної смерті, коли відчуття болю, співстраждання та деяка радість (радість іноді навіть дуже дивним речам) повинні змінюватися між собою, щоб просто була можливість йти далі.

Моя родина змогла доїхати до безпечного місця. А хтось, хто жив всього за 10 кілометрів від нас, не зміг. Від деяких історій на Київщині, особливо тих, де батькам доводилося хоронити своїх дітей, дістаючи їх з розстріляних машин, тебе зсередини просто вижирає холодом, який з

відчаю переходить в активну допомогу армії. І ми як ті, хто зміг вижити, не будемо жити з відчуттям якоїсь особливості нашої долі. Співстраждання з нашим народом – це насправді все, що в нас сьогодні є.

Спочатку мою родину в Тернополі поселили на ніч в помісній церкві, потім церковні люди на Закарпатті прийняли їх на шляху далі. Багато церков і парацерковних організацій відкрили свої приміщення для біженців, щоб прийняти людей, нагодувати, підтримати й допомогти. Громади, які зробили це, можливо, навіть не помітили, як пережили особливий час зустрічі з ще одним Нужденним.

«Цар скаже тим, які праворуч: “Прийдіть, благословенні Мого Отця, успадкуйте Царство, приготоване вам від створення світу! Бо голодував Я, і ви дали Мені їсти; спраглим був, і ви Мене напоїли; чужинцем був Я, і ви Мене прийняли; не мав одягу, і ви Мене одягнули; хворів, і ви Мене відвідали; у в’язниці був Я, і ви прийшли до Мене!” Тоді озвуться до Нього праведні, кажучи: “Господи, коли ми бачили Тебе голодним і нагодували, або спраглим і напоїли? Коли ми бачили Тебе чужинцем і прийняли, або нагим і одягнули? Коли ми бачили Тебе хворим, або у в’язниці, і прийшли до Тебе?” Цар у відповідь скаже їм: “Запевняю вас: те, що зробили одному з Моїх найменших братів, ви зробили Мені”» (Мт. 25:34-40, Сучасний переклад).

«Вставай, візьми Дитя та Його матір і втікай до Єгипту...»

«Вставай, візьми Дитя та Його матір і втікай до Єгипту...»

– Як твої рідні, друже?

– Ледь залізли в переповнений поїзд з Харкова, доводиться їхати стоячи, але це ще не було найважчим. Вони чекають пересадку на інший поїзд, я не знаю до кінця чому, але чекають на вулиці. Стає дуже холодно.

Наймолодшій сестрі 6 років.

У якийсь із березневих днів мого служіння в церкві я познайомився з однією родиною. Бабуся, мама та двоє вже дорослих дівчат, одна з яких – у візочку. Чудові невоцерковлені люди, із якими в умовах миру було б приємно просто пити чай і дружити сім'ями. Вони не могли повернутись додому: повномасштабне вторгнення та обстріли Києва зробили їх біженцями спочатку у їхньому місті, а потім і в іншому.

На момент нашої зустрічі вони не до кінця розуміли свої плани на майбутнє, лиш знали, що їм потрібно до Львова, тому що там знаходився лікар молодшої доньки. Але тоді вагони їхали переповненими – навіть у проходах стояли люди, тож поїздка потягом у такій тіснязі могла нашкодити здоров'ю дівчини. Потрібні були місця в автобусі або машині.

У подібні моменти розумієш, що у волонтерській діяльності є моменти, коли ти так само не знаєш, як і що можна зробити, тож єдине, що тебе відрізняє від людей, яким хочеш допомогти, – дивне відчуття відповідальності, надії на Бога, яка іноді межує з відчаєм, та факт, що ти просто починаєш щось робити. І через дивовижну єдність Божої церкви відповідь все ж прийшла.

На наступний день ця родина збиралася й намагалася спакувати у дві сумки все своє життя, частину спогадів і надій на майбутнє, а також трохи їжі від бабуні. Ми молилися та раділи за них – дивна й болісна радість війни. Люди, яких ще пару днів тому не знав, поїхавши, залишають особливі спогади. Відправляючи їх, ми зустріли ще одного Біженця:

«Коли вони відійшли, то Господній ангел з'явився уві сні Йосипові й сказав: “Вставай, візьми Дитя та Його матір і втікай до Єгипту; будь там, допоки я тобі не скажу, бо Ірод буде розшукувати Дитя, що

убити Його. Тож вставши, він узяв уночі Дитя та Його матір і вирушив до Єгипту. І був там, поки не помер Ірод, аби збулося сказане Господом через пророка, який говорить: «З Єгипту покликав я Мого Сина»» (Мт. 2:13-15, Сучасний переклад).

«Щоб були одне,
як і Ми одне»

«Щоб були одне, як і Ми одне».

– Ось такий у нас храм. Ти можеш провести сьогодні вечірню молитву? Якщо зможеш допомогти ще й у питаннях евакуації, то буде добре.

– Так, звичайно.

Ми стояли посеред великої зали храму євангельської церкви – священнослужителі різних деномінацій, які познайомилися тільки кілька днів тому і тепер намагалися виконувати свої обов'язки в цей час. Я попросив показати мені храм, бо ми не знали, буде він завтра цілий чи ні, як, зрештою, і ми.

Війна актуалізує питання єдності й істини, адже саме єдність допомагає вижити, а істина нагадує, заради чого потрібно боротись. У Біблії істина – це не тільки якесь правильне формування. Істина в цілісному її розумінні – це Сам Бог. Трійця є сутністю, істиною в сенсі буття й носієм істини в тому значенні, що вона Йому належить. Бог обирає Слово Боже богонатхненним інструментом для розкриття Себе як істини. Істина не належить одній з конфесій так, наче це її власність,

наче скриня, яку можна сховати й діставати в зручний для тебе момент. Хоча деякі конфесії або деномінації іноді саме так її й сприймають.

Уся церква покликана бути Божими свідками про Нього, і нам не потрібно втрачати свою різність свідоцтва, адже ми доповнюємо одне одного в цій справі. Ми, різні християнські деномінації та конфесії, відображаємо й утворюємо Церкву. Дивовижно, як через спільні дії служіння та допомоги це доповнення проявилось й відображало наше спільне поклоніння в тих місцях і в той час, де панував біль і відчай. У тому залі нас точно стояло не двоє.

«Та благаю не лише за них, а й за тих, хто повірить у Мене через їхнє слово, щоб усі були одне, – так, як Ти, Отче, у Мені, а Я в Тобі, – щоб і вони в Нас були; аби світ повірив, що Ти Мене послав. І Я передав їм славу, яку Ти Мені дав, – щоби були одне, як і Ми одне» (Ів. 17:20-22, Сучасний переклад).

«Що хочете, щоб Я зробив для вас?»

«Що хочете, щоб Я зробив для вас?»

– Знаєш, я іноді ловлю себе на думці, що допомога іншим потрібна насамперед мені, щоб просто не зійти з розуму в цей час.

– Багатьом з нас – деякий час, як на мене, це нормально. У бажанні допомогти головне не загубити людину в тому, кому допомагаєш.

Зараз я розумію, що іноді навіть запитати в людей, яким хочеш допомогти, що саме їм потрібно, та побудувати якийсь щирий діалог з ними, а не просто вирішувати все за них, – це вже якось нагадує мені про Божий образ у цих багатьох обличчях, які приймали нашу допомогу. Не дивитися на них як на просто завдання або ще гірше – як на ресурс для виконання своїх цілей, навіть якщо ці цілі «найдуховніші». Дозволити людині, якій допомагаєш, бути людиною, рівною тобі, – це бути в Божій присутності в такий час. Це схоже на гідність, на початок важливої зустрічі. Це дає можливість іншій людині зустрітися з Кимось більшим, ніж просто зі служителями.

«Коли вони виходили з Єрихона, за Ним пішов великий натовп. І ось двоє сліпих, які сиділи при дорозі, почувши, що Ісус наближається, закричали: “Помилуй нас, Господи, Сину Давидів!” Натовп втихомирював їх, щоби замовкли, а вони ще дужче кричали, гукаючи: “Помилуй нас, Господи, Сину Давидів!” Ісус зупинився, покликав їх і промовив: “Що хочете, щоб Я зробив для вас?” Вони кажуть Йому: “Господи, аби відкрилися наші очі”. Ісус, змилосердившись, доторкнувся до їхніх очей – і вони враз стали зрячими й пішли за Ним» (Мт. 20:29-34, Сучасний переклад).

«Син же Людський не має де й голови прихилити»

«Син же Людський не має де й голови прихилити».

– Як ви?

– У мене є відео, як російські військові з танка розстрілюють наш багатопверховий будинок. Добре, що хоч людей звідти вже евакуювали.

– Мені дуже шкода. Схоже, ти тепер бездомний пастор, як Христос.

Я знаю пасторів, які через війну втратили майже все, що мали. І знаю пасторів, майно яких збереглося навіть попри те, що будинки довкола їхніх домівок були пошкоджені. Роками, наскільки дозволяли наші стосунки, я бачив, як плід Духа Святого та Його дари являлися й продовжують являтися в житті кожного з цих пасторів. А тому я зрозумів, що буду дуже обережним щодо висновків чи то про Божу любов, чи Божу присутність у їхньому житті, чи Божу вибраність або особливе покликання когось з них. Адже в їхній потребі я можу зустрітись з Тим, Хто добровільно відмовився від слави та не боявся стати нужденним.

«Та Ісус відповів йому: “Лисиці мають нори, а птахи небесні – гнізда; Син же Людський не має де й голови прихилити”» (Лк. 9:58, Сучасний переклад).

*«Боже мій, Боже мій,
чому ти мене покинув?»»*

«Боже мій, Боже мій, чому ти мене покинув?»

– Тепер комусь доводиться помирати просто тому, що він не зміг пройти повз.

Це був важкий вечір. Ми сиділи на підлозі церкви зі служителями з Ірпеня на початку березня 2022 року. Коротка зустріч із людьми, яких я бачив вперше, по-особливому запала мені в пам'ять. Вони щойно дізнались, що їхній близький друг і брат загинув, коли допомагав людям евакуюватися. Говорили про те, що іноді вчасно евакуюватись – це щирий прояв любові до ближнього, якому потім не потрібно буде приходити за тобою й ризикувати своїм життям.

Потім таких історій несправедливої та передчасної смерті в нас будуть тисячі. Військові хлопці й дівчата, які зупиняють зло ціною свого життя, лишаючи по собі плач матерів, дружин, чоловіків, дітей, друзів та народу, але перемагаючи зло – паскудне, мерзенне зло. Зло геноциду, катування, вбивства, насилля й випалювання людського в собі та навколо себе. Імперіалістичне та шовіністське зло. Це історії несправедливих смертей і диких катувань, на які з-поміж усього творіння спроможні тільки люди, що бажають відмовитись від своєї людськості.

Я завжди буду пам'ятати молитву в православному храмі Андрія Первозваного в Бучі вже влітку 2022 року. Це місце життя і смерті, де крик і лють всередині стають фізичним болем у твоїм тілі, який хочеться вирвати. На території храму весною 2022 року було знайдено масове поховання вбитих і закатованих людей Бучі. Скільки ще таких в Ірпені, Маріуполі, Ізюмі, Лимані й в інших містах... Ті, хто міг би ще жити, творити, любити. Усі ці історії ще довго будуть із нами, якщо ми передчасно не приєднаємось до них і не станемо їхньою частиною.

Є зустрічі, яких не потрібно хотіти. У той вечір, як і кожний день потому, зустрітись із Христом можливо в Його незаслуженій смерті та катуванні, що їх Він пережив тоді й продовжує в незрозумілій для нас спосіб переживати зараз, співстраждаючи в несправедливих смертях і стражданнях людей.

Але Ти не тільки загинув, Христосе, Ти й воскрес, перемігши загибеллю страждання та смерть, поборовши ворога, що прийшов вкрасти, вбити й погубити. Тому ми живемо надією зустрітись з Тобою й у перемозі також. І не тільки в есхатологічному Божому Царстві, але,

якщо це можливо, ще раніше – зустрітись у перемозі над смертю, злом та геноцидом, що тривають сьогодні. Ми вже зустрічаємось з Тобою через тих, хто продовжує піклуватись про ближнього ціною свого життя, але ми знаємо, що страждання – це не кінець...

«А о дев'ятій годині Ісус закричав гучним голосом: “Елої, Елої, лама савахтані!” Що означає в перекладі: “Боже мій, Боже мій, чому ти Мене покинув?”» (Мк. 15:34, Сучасний переклад).

Замість епілогу. Особлива зустріч

Коли ми проходимо через різні обставини, то починаємо шукати людей, які пережили той самий досвід. Іноді це – наївне сподівання, що такі люди можуть зрозуміти нас краще, а іноді – ні. Ми шукаємо цього особливого прийняття – розуміння з півслова, коли не потрібно пояснювати купу деталей і свої відчуття, особливо коли не потрібно пояснювати почуття й емоції. Коли я став батьком, життя змінилось, і я з розумінням почав ставитися до своїх друзів, які вже мають дітей. Іноді я з посмішкою згадував деяку радикальність і свої роздуми про батьківство до власного досвіду бути батьком, а іноді, коли не міг впоратися зі своїм батьківством, просто потребував прийняття від інших.

Унікальність християнської віри в тому, що зустрічі з Богом можуть відбутись і через проживання спільного щоденного досвіду, який дивовижно доповнює молитву, читання Слова та ритуальні частини поклоніння. Історія приходу Христа починається з того, що Йому немає місця для народження. У такий спосіб Христос розділяє життя з різними людьми. З одного боку, біженство, стигма, нерозуміння найближчих, зрада від людей, яким присвятив життя, споглядання на страждання Сина, жертва заради покликання, відсутність фізичного дому, незаконне звинувачення, несправедливе страждання тощо. А з іншого – найвпливовіше життя й найвеличніша перемога над смертю, несправедливістю, злом та іншими проявами гріхопадіння.

Молитва до Бога може бути щирою не просто тому, що Він знає, як створено цей світ (зрештою, у важкі моменти розуміння, що Бог створив цей світ, не приносить зцілення). Зустріч із Христом може бути щирою та з глибинним прийняттям, тому що Він знає, як воно – проживати життя на землі. Як воно – відчувати все це. Йому не потрібно нічого пояснювати. Він – Той, Хто щиро може сказати: «Прийдіть до Мене всі втомлені та

обтяжені, – і Я заспокою вас!» (Мт. 11:28, Сучасний переклад). Він не очікує від Своїх послідовників нічого більше, ніж пройшов Сам.

У контексті війни нам необхідно зважати на всього Христа. Біблія каже нам, що Христос як друге Лице Трійці бере активну участь у цьому світі від самого початку його створення (Ів. 1:1-3, Кол. 1:15-17). Тому як друге Лице Трійці Він присутній у всіх подіях, про які ми читаємо в контексті війни в Старому Завіті й у яких Бог по-різному бере участь. Тому в нашому теперішньому прагненні зрозуміти, як варто поводитися, неможливо Христа Нового Завіту відірвати від всього Христа, хоча навіть в Новому Завіті ми бачимо, що Він заявляє про Своє повернення як про повернення Царя, Який приходить чинити суд (Мт. 11:20-24; 25:31-46 тощо), обіцяє відплату за вбивство (Об. 6:9-11), виражає протест, перебуваючи в храмі (Ів. 2:13-16), не приймає удар по щоці з мовчазною покорюю (Ів. 18:23) тощо. І Христос не мазохіст, як Його іноді малюють. Він не насолоджується стражданнями – Він не прагне його. Христос уникає страждання доти, доки це не стає частиною Його покликання. Ми можемо бачити, як в дитинстві Христос уходить від нападу Ірода або вже в дорослому віці йде від побиття камінням (Ів. 8:59). Він не відмовляється від деяких радощів щоденного життя в контексті Свого служіння, наприклад, нормально поїсти, за що Йому й докоряють фарисеї (Мт. 11:19).

Тому Христос знає, що таке війна. Він знає, як це – втратити щось і боротися з наслідками гріхопадіння. Він розуміє всі наші відчуття та що нам доводиться проходити. Тому вже згаданий вірш про «прийдіть до Мене» стосується і війни, і пошуків особливих стосунків з Богом у цей період. «Прийдіть до мене», – каже Бог до нас сьогодні. Він продовжує бути серед Своєї церкви «по всі дні аж до кінця віку!» (Мт. 28:20). Він продовжує співстраждати з цим людством і для нас залишається тайною, як у цьому співстражданні ми зустрічаємось з Ним (Мт. 25:31-46). Христос не просить від Своїх учнів нічого з того, чого не проходив би або не продовжує проходити Сам, і в цьому спільному досвіді життя ми й далі щоденно зустрічаємо Його в різних місцях і через різних людей під час цієї проклятої війни.

Автор: Кирило Прошко, керівник відділу практичного служіння УЄТС

Ілюстрації: Анастасія Аврамчук